

фінансів України від 30.05.2012 року № 651. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12#Text>.

6. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерства фінансів від 30.05.2012 року № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-30>

ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ВІЙСЬКОВИМИ КОНФЛІКТАМИ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Калюга Каріна Вікторівна

*доктор юридичних наук, професор, заступник завідувача кафедри
кримінального права, процесу та криміналістики
Інститут економіки та права Класичного приватного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Військові конфлікти супроводжуються значними змінами у соціальному, економічному та правовому житті суспільства. Однією з найважливіших проблем, що виникає в таких умовах, це зростання злочинності, пов'язаної безпосередньо з війною та її наслідками. Правопорушення цього типу мають свої унікальні риси, які відображають специфіку військових конфліктів, і потребують особливих підходів у криміналістичному дослідженні, документуванні та розслідуванні.

Правопорушення, що виникають у контексті військових конфліктів, можна класифікувати за кількома критеріями:

– за об'єктом посягання: злочини проти миру та безпеки людства: воєнні злочини, геноцид, злочини проти людяності, агресія; злочини проти життя і здоров'я: вбивства, катування, незаконне позбавлення волі; злочини проти власності: мародерство, крадіжки, пограбування, вимагання; злочини проти довкілля: умисне знищення природних ресурсів, підлив екологічної безпеки;

– за суб'єктом вчинення: злочини, вчинені військовими: перевищення повноважень, катування, незаконне використання зброї; злочини, вчинені цивільними особами: мародерство, колабораціонізм, незаконне зберігання зброї; злочини, вчинені організованими

злочинними групами: незаконний обіг зброї, торгівля людьми, терористичні акти;

– за формою та методами вчинення: насильницькі злочини: тортури, фізичне насильство, викрадення людей; майнові злочини: незаконне заволодіння майном, розкрадання гуманітарної допомоги; кіберзлочини: атаки на інформаційні системи, викрадення даних, дезінформація;

– за юридичною кваліфікацією: міжнародні злочини: порушення норм міжнародного гуманітарного права; злочини загальнокримінального характеру: вбивства, крадіжки, шахрайство, що загострюються під час війни [1, с. 77-87; 8].

Кількість злочинів у зоні бойових дій значно зростає через хаос, зниження рівня правопорядку, переміщення великих мас людей і обмежені можливості правоохоронних органів. У таких умовах злочинці активно користуються ситуацією, залишаючись поза увагою правоохоронних органів. Це сприяє зростанню кількості злочинів, зокрема таких, як мародерство, викрадення людей, незаконний обіг зброї та контрабанда. Збирання доказів стає значно складнішим через обмежений доступ до місць злочинів у зоні активних бойових дій. Докази часто знищуються внаслідок обстрілів, вибухів або пожеж. Ця проблема вимагає використання сучасних технологій, таких як дрони, супутникові знімки, геолокаційні дані, а також дистанційні методи документування. Судово-медичні експертизи й фото– та відеофіксація відіграють вирішальну роль у формуванні доказової бази для подальшого судового розгляду [6].

Особливості суб'єктів злочину в умовах конфлікту також заслуговують на увагу. Правопорушення нерідко вчиняють військовослужбовці або цивільні особи, які мають доступ до зброї та спеціальної підготовки. Деякі з них користуються ситуацією для особистого збагачення, вчиняючи такі злочини, як грабежі, викрадення чи насильство проти мирного населення [3].

Війна породжує нові методи вчинення злочинів, характерні для воєнного часу. Це, зокрема, незаконний обіг зброї, контрабанда гуманітарної допомоги, кіберзлочинність і поширення мародерства. Ці злочини відображають специфічні ризики й виклики, пов'язані з військовими конфліктами, і потребують нових підходів до їхнього розслідування.

Міжнародний контекст є ще одним важливим аспектом. Багато злочинів під час війни мають транскордонний характер, наприклад, порушення норм міжнародного гуманітарного права, злочини проти людяності чи терористичні акти. Їхнє розслідування вимагає співпраці

між державними органами різних країн, а також із міжнародними організаціями, такими як ООН чи Міжнародний кримінальний суд [5].

Документування злочинів стає важливим елементом боротьби з правопорушеннями. Фіксація злочинів у режимі реального часу за допомогою цифрових технологій дозволяє створювати доказову базу для майбутніх судових процесів. Це включає не лише традиційні методи, але й інноваційні, зокрема використання дронів, геолокаційних систем і супутникових знімків.

Окремо слід наголосити на етичних аспектах розслідувань у зонах конфліктів. Слідчі стикаються із наслідками насильства, руйнувань і людських трагедій, що вимагає особливої підготовки та емоційної стійкості. Важливо також забезпечити підтримку свідкам і постраждалим, які часто зазнали серйозних травмвань, як фізичних, так і психологічних [4].

Таким чином, військові конфлікти створюють комплексні умови для розслідування злочинів, що вимагає адаптації методів, міжнародної співпраці та використання сучасних технологій для подолання викликів, які постають перед правоохоронною системою.

В умовах військових конфліктів міжнародні організації відіграють ключову роль протидії злочинам, спрямованим проти миру, безпеки та людяності. Такі інституції, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний кримінальний суд (МКС), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), виступають гарантом міжнародного правосуддя та злагоди. Їхня діяльність спрямована на моніторинг ситуації, розслідування злочинів, документування порушень міжнародного гуманітарного права та підтримку постраждалих. У випадку України міжнародні організації стали важливими партнерами в документуванні воєнних злочинів і зборі доказів для судових процесів проти агресора. Зокрема, Міжнародний кримінальний суд розглядає факти злочинів, що підпадають під його юрисдикцію, включно з військовими злочинами, злочинами проти людяності та геноцидом. Європейські інституції, такі як Рада Європи та Європейський Союз, підтримують Україну через санкції, які створюють тиск на державу-агресора, обмежуючи її політичний та економічний вплив. Співпраця міжнародних і національних органів є основою ефективного протистояння злочинам, які виникають унаслідок військової агресії [2, с. 85-100].

На національному рівні важливу роль у протидії правопорушенням відіграють спеціалізовані інституції, такі як Служба безпеки України (СБУ), Національна поліція та прокуратура. Їхнє завдання – не лише документування злочинів, але й оперативне реагування на порушення, пошук винних осіб та підготовка матеріалів для судових процесів.

Успішне виконання цих завдань вимагає постійного вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює питання розслідування військових злочинів і притягнення до відповідальності. Важливим є також впровадження новітніх технологій, таких як використання дронів, аналітичних програм для аналізу цифрових даних і геолокації, які дозволяють отримувати докази навіть у найскладніших умовах. Окремим аспектом є підготовка кадрів – спеціалістів із міжнародного права, криміналістики та судової медицини, які здатні працювати в умовах війни та забезпечувати якісне документування злочинів. Таким чином, взаємодія національних інституцій із міжнародними організаціями створює ефективний механізм протидії злочинам у контексті військових конфліктів [7].

Зазначимо, що злочини, пов'язані з військовими конфліктами, мають низку унікальних криміналістичних особливостей, які відрізняють їх від традиційних правопорушень і вимагають специфічного підходу до їхнього вивчення, документування та розслідування. Ці злочини часто виникають у контексті хаосу, руйнувань та ослаблення правопорядку, що значно ускладнює доступ до місць події, збір доказів і встановлення винних осіб. Зокрема, військові конфлікти породжують специфічні види злочинів, такі як воєнні злочини, незаконний обіг зброї, контрабанда гуманітарної допомоги, мародерство та кіберзлочинність. Для ефективної боротьби з такими правопорушеннями необхідна тісна співпраця між національними правоохоронними органами та міжнародними організаціями, зокрема ООН, Міжнародним кримінальним судом, ОБСЄ, які сприяють документуванню злочинів, підтримці постраждалих і притягненню винних до відповідальності. Впровадження сучасних технологій, таких як дрони, супутникові знімки, аналітичні програми й геолокаційні дані, стає невід'ємною складовою документування та збору доказів навіть у найскладніших умовах. Крім того, важливим залишається підготовка кадрів, здатних працювати у специфічних умовах війни та застосовувати норми міжнародного права. Розробка ефективних стратегій протидії злочинам воєнного часу є не лише завданням забезпечення правопорядку, а й основою для відновлення справедливості, суспільної безпеки та створення передумов для майбутнього миру.

Література:

1. Батюк О. В., Дмитров С. О. До питання організації розслідування військових злочинів. *Соціально-правові студії*. Випуск 3(13). 2021. С. 77-87.

2. Гловюк І. Кримінальне провадження щодо воєнних злочинів: виклики та відповіді. *Право України*. №5(86). 2023. С. 85-100.
3. Жидков В. Л., Жила О. Б. (2023). Доказування злочинів про колабораційну діяльність: проблемні питання закону. URL : <https://www.helsinki.org.ua/articles/dokazuvannia-zlochyniv-pro-kolaboratsiyu-diialnist-problemni-pytannia-zakonu/>
4. Злочинність в Україні. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Злочинність_в_Україні
5. Клименко І. В., Цуцкірідзе М. С., Орлов Ю. В. та ін. Розслідування воєнних злочинів і пов'язаних з війною кримінальних правопорушень: кримінально-правові, кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-практ. посіб. До 30-річчя Харків. нац. ун-ту внутр. справ ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., члена-кор. НАПрН України В. В. Сокурєнка ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., допов. та перероб. Харків : Право, 2024. 432 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1458049476321499>
7. Орлов Ю. В. Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри : монографія. Харків : Право, 2023. 252 с.
8. Рубаненко Н. Ю. Аналіз воєнних злочинів: огляд та характеристика. URL : <https://clar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b6d88aa0-9ff4-4a79-ad47-7478801ec501/content>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-31>

ПРАВОМІРНІСТЬ ВТОРИННИХ САНКЦІЙ З ТОЧКИ ЗОРУ ІНСТИТУТУ ЮРИСДИКЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Карлюга Єлизавета Кирилівна

аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

В умовах, коли економічні санкції залишаються чи не єдиним засобом забезпечення дотримання міжнародного права, питання їх ефективної реалізації набувають особливої актуальності. Внаслідок багаторічної дискусії, присвяченої цим питанням, усталилася думка, що застосування економічних санкцій якомога ширшим колом суб'єктів